

РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКА ВІЙНА: СУЧАСНІ ТА ІСТОРИЧНІ КОНТЕКСТИ, КОМПАРАТИВНІ РЕТРОСПЕКЦІЇ

<https://doi.org/10.15407/uhj2023.04.005>

УДК 94:327(410:477) «2022/2023»

Оксана ЧЕРЕВКО

кандидатка історичних наук, доцентка кафедри всесвітньої історії та археології,
Український державний університет ім. Михайла Драгоманова (Київ, Україна)

oxana.cherevko7@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0003-4808-4322>

ЕВОЛЮЦІЯ УКРАЇНСЬКО-БРИТАНСЬКИХ ВІДНОСИН В УМОВАХ ШИРОКОМАСШТАБНОЇ АГРЕСІЇ РОСІЇ ПРОТИ УКРАЇНИ

Мета — простежити характер, основні напрями та складові українсько-британського співробітництва в умовах широкомасштабної агресії РФ проти України. **Методологія** базується на принципах історизму, неупередженості, альтернативності, соціального підходу, а також історико-порівняльному й історико-системному методах. **Наукова новизна** полягає у відтворенні подій, процесів, явищ в українсько-британських відносинах на тлі російської агресії проти нашої країни. **Основні результати.** Проаналізовано еволюційні процеси, головні цілі, напрями співпраці держав та шляхи її втілення у сучасних умовах; простежено незмінність курсу на всебічну підтримку України з боку Великобританії; визначено роль державних і політичних лідерів Сполученого Королівства у процесі формування й реалізації міжнародної підтримки нашої країни. **Висновки.** Якісно новим етапом у двосторонньому діалозі стали події 2013—2014 рр., які продемонстрували готовність офіційного Лондона надавати всебічну консолідовану допомогу українському народу в дипломатичній, фінансовій, економічній, військовій, гуманітарній сферах. Політична філософія, яку сповідує Великобританія у сучасних умовах, полягає у світоглядному сприйнятті РФ як держави, що намагається розбалансувати світ, посиливши свій вплив. За таких умов Лондон, проголосивши стратегію «глобальної Британії», що

Цитування: Черевко О. Еволюція українсько-британських відносин в умовах широкомасштабної агресії Росії проти України. *Український історичний журнал*. 2023. № 4 (571). С. 5—24. <https://doi.org/10.15407/uhj2023.04.005>

© Видавець ВД «Академперіодика» НАН України, 2023. Стаття опублікована на умовах відкритого доступу за ліцензією CC BY-NC-ND license (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>)

ISSN 0130-5247. Український історичний журнал. 2023. № 4 (571)

має на меті намір залишатися впливовим гравцем на міжнародній арені, тепер уже поза ЄС, убачає в Україні надійного партнера у процесі реалізації спільної безпекової політики. **Перспективи подальшого дослідження** полягають у ґрунтовному аналізі стратегічних відносин Києва та Лондона, а також формування британсько-польсько-українського союзу, покликаного об'єднати зусилля трьох країн для протидії російській загрози.

Ключові слова: *широкомасштабна агресія, українсько-британські відносини, стратегічне партнерство, європейська безпека, військова допомога, коаліція.*

Українсько-британські відносини беруть свій початок від 31 грудня 1991 р., коли Сполучене Королівство визнало незалежність нашої країни. Дипломатичні відносини між державами було встановлено 10 січня 1992 р. Відтоді впродовж 30 років діалог прискорювався та вповільнювався залежно від багатьох чинників. Якщо події «Помаранчевої революції» сприяли новій якійсній динаміці у двосторонніх відносинах, то внутрішньополітичні проблеми в Україні 2006—2007 рр., зокрема глибока парламентська криза, політична корупція під час «коаліціади» — навпаки. У травні 2008 р. за підсумками візиту президента України В. Ющенка до Лондона було ухвалено спільну заяву з прем'єр-міністром Г. Брауном, в якій задекларовано стратегічний характер українсько-британських відносин [1]. Проте вже 2012—2013 рр. характеризувалися сповільненням діалогу з огляду на негативні оцінки британським істеблїшментом процесів демократичного розвитку в Україні [2].

У 2014 р. Сполучене Королівство ініціювало міжнародні санкції проти Росії за спробу анексії Криму. 27 березня на Генеральній Асамблеї ООН у Нью-Йорку було ухвалено резолюцію на підтримку територіальної цілісності України та визнання недійсним кримського «референдуму» [3]. Британська делегація своїм голосом виступила на захист нашої країни. 3 березня 2015 р. розпочалися навчання українських військовиків за програмою «Orbital». За участі британських інструкторів підготовлено понад 18 тис. військовослужбовців ЗСУ. Впродовж 2014—2015 рр. британська сторона надала Україні нелетальної військової допомоги на суму близько 2 млн дол. [4].

Певний прорив та інтенсифікація діалогу між Києвом і Лондоном відбувся у жовтні 2020 р., коли президент України В. Зеленський здійснив свій перший офіційний візит до столиці Сполученого Королівства. Тоді було підписано угоду про політичне та стратегічне партнерство й вільну торгівлю [5], а також меморандум про створення українського флоту за британської підтримки [6]. Ці документи розглядаються як до певної міри знакові, особливо у світлі виходу Великобританії з ЄС. На думку британських експертів, вони слугуватимуть своєрідним прототипом розбудови нових стосунків із країнами поза межами Євросоюзу. Україна стала першою державою, з якою Сполучене Королівство досягло подібних домовленостей. Лондон «зміцнює відносини з Україною та закріплює налаштованість Британії на підтримку суверенітету й територіальної цілісності України», — зазначив прем'єр-міністр Б. Джонсон [7]. Під час візиту подружжя Зеленських зустрілися з герцогом

і герцогинею Кембриджськими. Варто зазначити, що представники України стали першими офіційними державними гостями Букінгемського палацу від початку ковідного карантину.

Згідно зі своїм статусом, британські королі та загалом монарша родина не можуть робити політичні заяви. Однак тема російської агресії проти України вже від 2014 р. постійно простежувалася в публічних виступах і непрямих жестах Єлизавети II. Так, 5 червня 2014 р. у своїй щорічній тронній промові з нагоди відкриття сесії парламенту вона висловила підтримку суверенітету й територіальної цілісності України: «Велика Британія працюватиме задля миру та безпеки на кордонах Європи, а також для стабільності відносин між Росією й Україною на основі поваги національного суверенітету, територіальної цілісності та міжнародного права» [8]. Наступного дня при відзначенні 70-річчя відкриття другого фронту в Нормандії королева привіталася з президентом України П. Порошенком [9]. Це був промовистий жест підтримки всього українського народу. Українська тема звучала й у промовах Єлизавети II перед парламентом (зокрема у травні 2015, квітні 2016 рр. та ін.). Вона традиційно підписувала вітальні листівки до Дня незалежності нашої країни, надсилаючи «свої теплі привітання з нагоди національного свята, разом із найкращими побажаннями народу України у цей важкий час» [10].

З 1 січня 2021 р. набула чинності угода про зону вільної торгівлі між Україною та Британією. Документ надає доступ на британський ринок для 98 % української продукції, а з 2023 р. має бути лібералізовано решту 2 %. Домовленість покликана покращити баланс і структуру двосторонньої торгівлі, забезпечити переконливі можливості для бізнесу й вигідну співпрацю [11].

У цілому за 2021 р. торгівля двох країн за деякими напрямками зросла на 60 %. Згідно зі статистичними даними, за одинадцять місяців того року український експорт до Британії становив понад 1 млрд, імпорт — 958 млн дол. Для порівняння: у 2020 р. ці показники склали, відповідно, 661 млн і 817 млн дол. Пандемія коронавірусу майже не зменшила обсяги двосторонньої торгівлі. Причину подібного поштовху торговельних відносин аргументує посол України у Сполученому Королівстві В. Пристайко: «У Британії розуміють, для чого їм потрібен такий друг, як Україна, в майбутньому. Так, ми не найбільш потужна держава, але ми розвиваємося» [12].

У березні 2021 р. було оприлюднено нову глобальну доктрину Лондона «Британія в конкурентні часи», в якій, зокрема, зазначалося, що країна стримуватиме та протистоятиме всьому спектру загроз, які походять від Росії, продовжить усебічно підтримувати держави «Східного партнерства», в тому числі Україну. Реалізацією задекларованих намірів стало підписання 23 червня 2021 р. угоди про військово-морське співробітництво. А в листопаді того року було досягнуто міждержавної домовленості про придбання нашою країною катерів і ракет у Британії на суму 1,7 млрд фунтів стерлінгів [13].

Ключовим чинником для офіційного Лондона в умовах виходу країни з Європейського Союзу стала реалізація стратегічної концепції «глобальної

Британії», яка продемонструвала прагнення уряду Б. Джонсона зберегти статус активного гравця на міжнародній арені. На думку британського політикуму, розширення впливу Росії, яка поступово, але неухильно відновлює свої імперські амбіції, вимагає стримування. Така ситуація може бути використана для пошуку зовнішньополітичних партнерів, здатних у союзі зі Сполученим Королівством консолідувати сили задля протидії потенційному агресору. Тож різноманітні засоби та шляхи підтримки України — це політика стримування Росії й досягнення міжнародної безпеки в Європі та світі. Наприкінці листопада 2021 р. в умовах нарощування кількості російських військ на українських кордонах міністерка закордонних справ Великобританії Л. Трасс заявила про широку підтримку України [14]. 17 лютого 2022 р. під час офіційного візиту до Києва вона виступила із заявою: «Ми маємо честь бути одним із ключових партнерів України, ми надаємо вам оборонне озброєння, провели тренування вже 20 тис. українських військових і надаємо 88 млн фунтів стерлінгів на підтримку енергетичної незалежності». Разом з очільником зовнішньополітичного відомства України Д. Кулебою було обговорено умови тристороннього британсько-польсько-українського союзу, покликаного об'єднати зусилля трьох країн щодо протидії російській загрози та зміцнення європейської безпеки. З початком широкомасштабної російської агресії, як зазначає посол України В. Пристайко, «цей союз пригальмувався як формальний, але набув матеріальних рис. Навіть те озброєння, яке йде переважно через Польщу, — це грандіозна логістична робота, в яку глибоко залучені дві держави» [15].

2 лютого 2022 р. з офіційним візитом до Києва прибув Б. Джонсон (другий британський прем'єр-міністр, який відвідав Україну — першим у квітні 1996 р. став Дж. Мейджор). Він поділився своїм баченням, як треба реагувати на російську загрозу: «Комбінація санкцій із військовою рішучістю плюс дипломатія — це те, що ми вважаємо правильним». В останній тиждень перед широкомасштабним вторгненням російських військ він наголошував на його неминучості: «Росія планує найбільшу війну в Європі з 1945 р.» [16].

Український посол В. Пристайко зазначав, що Великобританія, на відміну від багатьох країн світу, та навіть європейських партнерів і НАТО, не мала ілюзій щодо того, чим є сучасна Росія: «Ніхто не шукає війни, але Британія почала готуватися завчасно. Наприклад, у британській газовій системі всього 2 % газу, який належить РФ. Вона зробила це навмисно, розширила мережі постачання та джерела імпорту, щоб не бути залежною» [17].

Від перших днів широкомасштабної агресії РФ активність українсько-британського політичного діалогу вийшла на безпрецедентно високий рівень за всю історію двосторонніх відносин. 24 лютого 2022 р. прем'єр-міністр Б. Джонсон одним із перших західних лідерів провів розмову із президентом України та запевнив, що Британія разом із союзниками рішуче відповідатиме на неспровокований напад: «Зараз ми маємо чітку місію: в дипломатичному політичному, економічному, зрештою військовому плані — ця огидна й варварська авантюра Володимира Путіна має закінчитися провалом». Для Б. Джонсона дії Крем-

ля — це «напад на демократію і свободу у Східній Європі та в усьому світі». Він також оголосив про запровадження нових економічних санкцій проти Росії: замороження активів усіх великих російських банків, а також заборона авіакомпанії «Аерофлот» здійснювати польоти до Британії [18].

2 березня 2022 р. британська делегація в Генеральній Асамблеї ООН проголосувала за ухвалення резолюції, в якій наголошувалося на «необхідності якнайшвидшого досягнення всеосяжного, справедливого і тривалого миру в Україні відповідно до принципів Статуту ООН». Британія підтримала запропоновану нашою країною восени 2022 р. та проголосовану Генасамблеєю 23 лютого 2023 р. «формулу миру» — комплекс заходів щодо припинення російського вторгнення [19].

Від початку агресії РФ незмінним залишалося ставлення до неї королівської сім'ї. У березня 2022 р. Єлизавета II зробила два символічні жести на підтримку України: надіслала грошову пожертву з особистих коштів Комітету надзвичайних ситуацій у Британії, що допомагав українським біженцям, а також на офіційному фото зустрічі з канадським прем'єр-міністром Дж. Трюдо на столі стояла ваза з синьо-жовтими квітами. 10 березня онук королеви Вільям разом зі своєю дружиною К. Мідлтон відвідали Український культурний центр у Лондоні. Батьки герцогині долучилися до прийому українців, надавши для цього свій замський будинок. 10 травня у традиційному зверненні до парламенту Єлизавета II заявила: «У ці складні часи мій уряд відіграватиме провідну роль у захисті демократії та свободи в усьому світі, включаючи продовження підтримки народу України» [20].

Навесні 2022 р. спадкоємець британського престолу принц Чарльз назвав вторгнення Росії в Україну «жорстокою агресією» та висловив свою солідарність з українцями [21]. У травні того року під час візиту до одного з найбільших таборів українських біженців у Бухаресті принц Валлійський, який є жертводавцем фонду допомоги постраждалим від війни українцям, укотре рішуче засудив російську агресію.

У березні 2022 р. посол України В. Пристайко у своєму інтерв'ю наголосив на тому, що Британія є однією з держав, які любіватимуть закриття неба над нашою країною. Проте вже на початку квітня Б. Джонсон, перебуваючи у Варшаві, зазначив, що Великобританія не зможе забезпечити безполітну зону для України, оскільки для цього доведеться збивати російські літаки, а отже «брати участь у прямих боях із Росією. Це не те, на що ми могли б піти» [22].

Саме Б. Джонсон став першим зі світових лідерів, котрі відвідали Україну після початку широкомасштабної російської агресії. 9 квітні 2022 р. він з неоголошеним візитом прибув у Київ, анонсувавши допомогу в розмінуванні, постачанні бронетехніки та нових протикорабельних ракетних систем для ЗСУ. Вдруге до української столиці приїхав 17 червні. Тоді Б. Джонсон звернувся до українців та запевнив, що Британія, незважаючи на його відставку, продовжуватиме допомагати Україні. 20 липня у своїй останній промові на посаді керівника уряду він дав пораду наступникові: «[...] тримайтеся поряд

з американцями, захищайте українців, виступайте за свободу та демократію всюди» [23]. Наступного дня Б. Джонсон побував на полігоні в Північному Йоркширі, де навчалися українські військові, та анонсував продовження вишколу впродовж чотирьох місяців ще для 10 тис. бійців ЗСУ.

У червні 2022 р. міністр оборони Сполученого Королівства Б. Воллес оголосив про надання військової допомоги Україні: 6900 одиниць протитанкової зброї, 16 тис. артилерійських снарядів, 6 мобільних зенітно-ракетних комплексів, сотні ракет, реактивні системи залпового вогню, 120 бойових броньованих машин, понад 82 тис. шоломів, 8450 бронежилетів, 5 тис. приладів нічного бачення. Він також оприлюднив інформацію про наступний пакет британської військової підтримки: радіолокаційні системи, боєприпаси, протитанкова зброя, безпілотники й ін. Б. Воллес констатував, що «масштаби та асортимент обладнання, яке ми надаємо, демонструють силу нашої рішучості. Разом із нашими міжнародними партнерами ми забезпечимо, щоб Україна мала інструменти для захисту своєї країни від незаконного вторгнення Путіна» [24].

19 червня 2022 р. командувач британської армії П. Сандерс заявив про необхідність «знову підготуватися до бою в Європі» [25]. Своєрідною відповіддю на цю заяву стало попередження депутата Держдуми РФ генерала А. Гурульова від 24 червня про те, що Лондон буде першим містом, яке бомбардуватимуть у разі «чергової світової війни» [26].

26 липня Британія відзначила президента України В. Зеленського премією ім. В. Черчилля за лідерство, порівнявши його зі знаменитим британцем, коли перед ним у травні 1940 р. стояв доленосний вибір в умовах масованих німецьких авіанальотів.

24 серпня, на День незалежності України, попри загрозу ракетних ударів, до Києва приїхав тепер уже колишній британський прем'єр Б. Джонсон. «Те, що відбувається зараз в Україні, важливе для всіх нас. Саме тому я сьогодні в Києві. Саме тому Велика Британія продовжить підтримувати наших українських друзів. Я вважаю, що Україна може перемогти й переможе у цій війні», — зазначив він під час візиту [27]. Б. Джонсона було нагороджено орденем Свободи та іменною зіркою на Алеї сміливості перед Верховною Радою України. Як щирого друга нашої країни, його посвятили в козаки, записавши в реєстрі під ім'ям Борис Чуприна. Але найяскравішим виявом вдячності британському політикові стала неабияка популярність його серед українців. Особливо показово вона проявилася у складні для Б. Джонсона дні, коли 6 червня 2022 р. проходило голосування членів фракції консерваторів щодо вотуму недовіри прем'єр-міністрам. Провал цього голосування українці сприйняли як власну перемогу.

Окрім візитів, Б. Джонсон узяв на себе роль лідера в консолідації Європи й захисті інтересів України. Усвідомлюючи, що в умовах важкої війни наша держава навряд чи зможе найближчим часом приєднатися до Євросоюзу та НАТО, він ініціював альтернативний союз за участю Польщі, Естонії, Литви, Латвії. На початку листопада 2022 р. Б. Джонсон виступив із заявою про те,

що зараз для міжнародної спільноти найголовніше — «виявляти стратегічну терплячість і далі підтримувати українців». На думку британського політика, тепер небезпека полягає у спокусі піти на поступки Москві. Він назвав загрозою спроби підштовхнути Україну до територіальних поступок Росії, адже це, за його словами, «лише захотить Путіна до подальшої агресії» [28].

Свій четвертий від початку повномасштабної війни візит Б. Джонсон здійснив 22 січня 2023 р. Він на власні очі переконався в тому, що таке «російський світ», відвідавши Бородянку та Бучу. «Це момент, щоб подвоїти зусилля й дати українцям усі інструменти, необхідні для завершення роботи». Б. Джонсон також підкреслив, що страждання народу України тривають надто довго. «Єдиний спосіб закінчити війну — це перемога якомога швидше [...] Що швидше Путін зазнає поразки, то краще для України й для всього світу», — підсумував він [29]. Показово, що чинний прем'єр Британії Р. Сунак підтримав візит попередника до України, а у своїй першій промові на посаді очільника уряду 25 жовтня 2022 р. він зазначив, що «війна, яку веде президент РФ Путін проти України, вже призвела до дестабілізації енергетичних ринків і ланцюгів поставок у всьому світі» [30]. І хоча пріоритетом у роботі свого кабінету Р. Сунак назвав економічну стабільність, він дав зрозуміти британцям та міжнародній спільноті, що її запорукою на світовій арені має стати вирішення ситуації навколо України.

19 листопада 2022 р. прем'єр-міністр Великобританії відвідав Київ. «Британія знає, що означає боротися за свободу, ми з вами до кінця», — написав він у своєму твіттер-акаунті. Р. Сунак пообіцяв надати Україні 1 тис. додаткових ракет класу «земля — повітря», 120 зенітних установок, радіолокаційні станції, 25 тис. комплектів зимового одягу для військових [31].

Символічним в еволюції українсько-британських відносин стала дата 11 листопада 2022 р., День пам'яті загиблих у Першій світовій війні, який щорічно вшановується у країнах Співдружності націй, починаючи з 1919 р. Р. Сунак у своєму виступі зазначив: «Цього року, як ніколи, ми згадуємо про величезний неоплатний борг перед тими, хто віддав своє життя, щоб захистити свою країну. Коли ми разом мовчимо в неділю пам'яті, ми вшануємо чоловіків і жінок, яких ми втратили, і віддамо належне хоробрим воїнам України, які продовжують боротьбу за свободу» [32].

Варто зазначити, що з початку війни у складі створеного навесні 2022 р. Інтернаціонального легіону воюють британські добровольці. Серед них є син членкині британського парламенту від консервативної партії та радниці Б. Джонсона Гелен Грант — Бен. Рішення колишнього спецпризначенця, батька трьох дітей приїхати в Україну було ухвалене, за його словами, після того, як він побачив відео бомбардування одного з житлових будинків, на якому було чути дитячий крик [33].

Серед британських добровольців легіону є втрати. Станом на 22 лютого 2023 р. це восьмеро вояків, котрі загинули впродовж року під Миколаєвом, Северодонецьком, Донецьком, Ізюмом і Бахмутом. Бойовики «ДНР» засудили до

страсти британців Е. Гілла, Ш. Пінера та Е. Асліна, які брали участь у воєнних діях у складі ЗСУ. Влада Британії та України вживали заходів щодо їх звільнення.

Останній місяць зими 2023 р. став надзвичайно насиченим важливими подіями в контексті українсько-британських відносин. Так, 8 лютого відбувся візит президента України В. Зеленського до Лондона. Це — друга закордонна поїздка українського очільника з початку великої війни. Програма передбачала переговори з прем'єр-міністром Сполученого Королівства Р. Сунаком, виступ у парламенті Великої Британії, зустріч із королем, а також керівниками оборонного й безпекового відомств, зокрема з начальником генерального штабу, командувачем військово-повітряних сил, щоб обговорити деталі програми навчань українських військових. В. Зеленський обговорив із Р. Сунаком питання підтримки, відбудови України, реалізацію «формули миру», а також недопущення російських і білоруських спортсменів до участі в Олімпійських іграх. «Велика Британія однією з перших прийшла на допомогу Україні. І сьогодні я в Лондоні, щоб особисто подякувати британському народу за підтримку і прем'єр-міністру Ріші Сунаку за його лідерську позицію», — зазначив український президент [34].

Під час виступу В. Зеленського в парламенті увагу депутатів було акцентовано на таких тезах:

- «Британіє, ти почала допомагати, коли світ ще не встиг зрозуміти, як реагувати. Борисе, ти об'єднував інших, коли це здавалось абсолютно неможливим. Дякую тобі»
- «Світ потребує вашого, Британіє, лідерства так само, як він потребує української хоробрості»
- «Коли почалося повномасштабне вторгнення, ми разом із вами, Британіє, разом зі США та іншими союзниками сформували справжню коаліцію друзів»
- «Ми створили коаліцію NLAW і Javelin, які зупинили просування російської армії з першого ж дня вторгнення»
- «Ми створили коаліцію артилерійських снарядів і коаліцію протиповітряної оборони, які дають нам змогу рятувати життя цивільного населення, наших жінок, дітей і літніх людей у наших містах від жорстокої російської окупації й ракетного терору»
- «Ми створили потужну санкційну коаліцію. Ваше лідерство в захисті міжнародного правопорядку шляхом санкцій проти держави-терориста не викликає сумніву. І ми маємо пройти цим шляхом до того моменту, коли Росія буде позбавлена будь-якої можливості фінансувати війну»
- «Найважливіше, що разом із G7 ми створили коаліцію цінностей. Коаліцію, яка захищає світовий порядок, заснований на правилах, і права людини»
- «Кожен, хто інвестує в терор, повинен за це відповідати. Кожен, хто інвестує в насильство, повинен відшкодувати збитки тим, хто постраждав від терору, агресії чи інших форм державного насильства»
- «Зараз українські солдати навчаються в Британії. Зокрема, керувати танками Challenger. Вашими основними бойовими танками. Це танкова коаліція

в дії, і я дякую тобі, Ріші, дякую за цей потужний оборонний крок — за танкову допомогу»

- «Коаліція ракет дальнього радіуса дії — найновіша з усіх. Вона дасть нам змогу змусити зло повністю відступити з нашої країни, знищивши його схованки в глибині окупованих територій»

- «Щодня ми продовжуємо платити життями, болем і сльозами за наближення перемоги. Життями наших героїв, яких ми втрачаємо в боях. Життями наших героїв, які щодня беруть на себе смертельні ризики, щоб урятувати якомога більше наших солдатів і цивільних».

Наприкінці свого виступу В. Зеленський презентував спікеру парламенту шолом українського пілота, коментуючи цей подарунок словами: «Він один із найуспішніших наших асів. І він один із наших королів. А на шоломі напис: “Ми маємо свободу. Дайте нам крила, щоб захистити її”. Я вірю, що цей символ допоможе нам сформуванню нашої наступної коаліції — коаліції літаків».

Ці слова українського президента мали на меті акцентувати увагу британського політикуму на нагальній необхідності якомога швидшого надання Україні літаків-винищувачів. «Звертаюся до вас і світу з простими, але дуже важливими словами. Бойові літаки — для України! Крила — для свободи!» [35].

Потім відбулася зустріч В. Зеленського з Чарльзом III (Карлом III), під час якої очільник Української держави передав його величності від усіх українців слова вдячності за підтримку, яку король надавав, коли ще був принцом Валлійським.

На тлі візиту президента України Британія оголосила про подальші санкції щодо РФ. Під них, зокрема, підпадуть ті, хто «допоміг Путіну створити його особисте багатство, і компанії, які отримують прибуток від військової машини Кремля» [36].

Проте досягти конкретних домовленостей щодо надання Україні винищувачів поки що не вдалося. Експерти пояснюють це тим, що уряд Великобританії ухвалюватиме рішення обережно й не надсилатиме літаки, якщо існує ризик для безпеки самого Сполученого Королівства. До того ж це може загрожувати втягуванням НАТО в конфлікт. За словами речника британського прем'єра М. Блейна, країна діятиме разом із міжнародними партнерами, щоб «опрацювати, як ми могли б забезпечити Україну можливостями, що відповідають стандартам НАТО» [37]. Крім того, надання літаків «Turboop» потребує дозволу Італії, Іспанії та Німеччини, тоді як F-35 — США. Але в будь-якому випадку, навіть за позитивного рішення з боку Лондона, це справді не короткострокова перспектива. Деякі експерти не виключають, що заяви Лондона про літаки й початок навчання українських пілотів — це своєрідне намагання здійснити прорив, аби стимулювати інших союзників надати Україні F-16. Схожа схема вже була з танками, коли Британія першою оголосила про передачу «Challenger-2», стимулювавши німців та американців зробити подібні кроки [38]. Експрем'єр Б. Джонсон напередодні приїзду В. Зеленського до Лондона теж закликав уряд Р. Сунака надати Україні все необхідне, щоб українці могли «закінчити роботу» [39].

Під час візиту В. Зеленського до Великої Британії було підписано спільну декларацію урядів, в якій, зокрема, зазначається, що Британія «стала першою європейською країною, яка надала летальну допомогу [...] продовжить робити внесок в усі три військові галузі — на суходолі, в повітрі й на морі [...] налаштована надавати гуманітарну допомогу тим, хто її найбільше потребує, а також підтримувати бюджет та економіку України, допомагати відновити енергетичну систему й іншу цивільну інфраструктуру». Водночас у документі підкреслено, що «Британія вже запровадила санкції проти понад 1,2 тис. російських фізичних осіб і понад 120 юридичних осіб із часу вторгнення», та докладе всіх зусиль для застосування нових обмежувальних заходів проти РФ. Р. Сунак заявив, що основні бойові танки «Challenger-2» надійдуть на лінію фронту орієнтовно в березні 2023 р. Це зобов'язання британська сторона виконала відповідно до термінів. Навесні бойові машини вже були відправлені в Україну [40]. Прем'єр також не виключав можливості постачання літаків західного зразка, організацію підготовки українських пілотів для них, а ще обіцяв посилити систему протиповітряної оборони та продовжити переговори щодо надання Україні ракет великого радіусу дії. Частина задекларованого перебуває на стадії виконання.

Під час Мюнхенської безпекової конференції (17—19 лютого 2023 р.) Р. Сунак та віцепрезидентка США К. Гарріс назвали війну Росії проти України «глобальною». Британський прем'єр-міністр також закликав партнерів подвоїти військову підтримку України й зазначив, що «для перемоги Києву потрібно більше артилерії, бронетехніки та ППО» [41].

У 2023 р. Великобританія планує провести навчання для 19 200 військовослужбовців ЗСУ. 20 лютого навчальну базу у Вілтширі відвідав король у супроводі начальника генерального штабу британської армії П. Сандерса. Високі гості поспілкувалися з українськими солдатами, а також з інструкторами [42].

16 лютого 2023 р. лідер британської опозиційної Лейбористської партії та один з ініціаторів ідеї створення спецтрибуналу для В. Путіна К. Стармер із неанонсованим візитом уперше прибув до української столиці. Керівник британської опозиції, який має намір стати наступним прем'єр-міністром Сполученого Королівства, пообіцяв, що Україна завжди матиме «непохитну підтримку» його партії. Перед зустріччю з українським президентом відвідав Бучу та Ірпінь, де зустрівся з експертами з прав людини та реконструкції. «У Гаазі має бути справедливість і належне відшкодування у відновленні України», — зазначив К. Стармер [43].

Переконаливим підтвердженням високого рівня підтримки британським суспільством українського народу стали акції солідарності до річниці початку повномасштабної агресії РФ проти України. 23 лютого 2023 р. на Трафальгартській площі в Лондоні відбувся мітинг під гаслом «Підтримуємо свободу, підтримуємо Україну!». Того ж дня активісти розфарбували у синьо-жовті кольори вулицю біля посольства Росії. Британська політична група «Led By Donkeys» створила прапор України площею 500 кв. м, розливши 340 л жовтої та синьої фарби. Ділянку вулиці Бейсвотер-роуд, що пролягає неподалік

від російського посольства, перейменували на Київ-роуд. Міська рада лондонського району Вестмінстер ухвалила таке рішення до річниці вторгнення Росії в Україну. Голова Вестмінстерської ради А. Гаґ сказав, що прохання надійшло від української громади та є жестом на відзначення хоробрості країни: «Це невелика ділянка дороги, але ми хочемо показати народу України, що їхня боротьба посідає помітне місце в нашому місті». У мерії також зазначили, що 24 лютого встановлять новий дорожній знак «Kyiv Road». Український посол В. Пристайко назвав перейменування «символом солідарності з українським народом і даниною його незламному духу перед обличчям агресії» [44].

У річницю початку повномасштабної війни король Великої Британії звернувся до українців: «Ось уже рік, як народ України неймовірно страждає від неспровокованого широкомасштабного нападу на свою державу. Перед обличчям трагедії він продемонстрував справді надзвичайну мужність і стійкість». Він наголосив, що весь цивілізований світ із жахом спостерігає за стражданнями, завданими українцям. Також запевнив, що його країна пишається тим, що українці довірили британцям свою безпеку та попросили прихисток від ракет й окупації. «На початку цього місяця я зустрівся з президентом Зеленським у Букінгемському палаці, щоб висловити мою особисту підтримку народу України. Тому я можу лише сподіватися, що потік солідарності з усього світу може принести не лише практичну допомогу, але й силу від усвідомлення того, що разом ми стоїмо єдиним фронтом», — зазначив монарх [45].

24 лютого біля резиденції прем'єра на Даунінг-стріт хвилиною мовчання було вшановано річницю початку повномасштабної війни проти України. Заслуговує на увагу виголошена Р. Сунаком коротка промова: «Ми як нація віддаємо належне неймовірній хоробрості та стійкості українського народу. Невиправданий напад Росії знову приніс війну та руйнування на наш континент, змусив мільйони залишити свої домівки та приніс тяжке горе в сім'ї по всій Україні та в Росії. Я неймовірно пишаюся реакцією Сполученого Королівства, впродовж минулого року британська громадськість продемонструвала свою справжню щедрість духу та незмінну віру у свободу» [46].

На початку березня 2023 р. офіційний Лондон зробив заяву про те, що Україна отримає вдвічі більше британських танків, ніж було оголошено раніше. Таких домовленостей було досягнуто в результаті візиту президента В. Зеленського. На думку В. Пристайка, «із танками був проривний момент, коли необхідно було зрушити небажання всіх інших союзників. Думаю, що той самий процес відбувається зараз з винищувачами» [47]. «Представники влади Великої Британії під час обговорення постачання озброєнь Україні не зважають на погрози “ескалації” з боку Москви, яка може стримувати від надання зброї інші країни... Безумовно, нам потрібно зараз усе, але британці готові знайти навіть те, чого у них немає — часто на інших ринках, в інших місцях», — зазначає український посол [48].

За рік від початку російської агресії Британія надала Україні тисячі зенітних ракет, системи протиповітряної оборони для знищення ворожих цілей

у повітрі, 4 млрд фунтів стерлінгів на військову, гуманітарну та економічну підтримку (2,3 млрд з них — саме на військову; таку саму суму очікують і у 2023 р.). Сьогодні Великобританія виступає найбільшим після США надавачем військової допомоги для України [49].

10 березня 2023 р. в Парижі відбулася зустріч британського прем'єр-міністра Р. Сунака та президента Франції Е. Макрона. І хоч чимало британських журналістів досить скептично оцінювали її результативність, оскільки там мали обговорюватися спірні проблеми Північноірландського протоколу, нелегальних мігрантів, які перетинають Ла-Манш тощо, сторони погодили основні позиції. Під час візиту Р. Сунак заявив, що коли йдеться про безпеку Європейського континенту, Британія та Франція повинні діяти спільно [50]. На підсумковій пресконференції лідери обох країн заявили про підтримку України в її прагненні здійснити великий наступ та повернути всі окуповані Росією території.

Того ж дня міністерка культури, медіа і спорту Великобританії Л. Фрейзер закликала британських виконавчих директорів світових партнерів Міжнародного олімпійського комітету, зокрема «Coca-Cola», «Samsung», «Intel», «Visa», вплинути на його рішення, щоб не допустити російських і білоруських спортсменів до участі в Олімпіаді, яка пройде 2024 р. в Парижі [51].

20 березня 2023 р. підписано угоду про цифрову торгівлю між Україною та Сполученим Королівством, що стала правовим фундаментом для подальшого розвитку цифрової економіки, кібербезпеки, торгівлі цифровими продуктами й послугами. Документ започатковує розширення співпраці між українським і британським бізнесом та покликаний зменшити перешкоди для участі нашої країни у глобальній цифровій торгівлі. Британська сторона засвідчила свою готовність залишатися з Україною в її боротьбі проти російської агресії й у реалізації спільних проектів із відбудови країни. Варто зазначити, що Україна стала другою державою у світі, з якою Великобританія підписала подібну угоду [52].

Підтвердженням незмінної підтримки Британією України став візит спадкоємця монаршого престолу принца Вільяма до Польщі. На прохання уряду Сполученого Королівства 21 березня 2023 р. він зустрівся з президентом цієї країни А. Дудою, щоб подякувати йому та в його особі всьому польському народові за підтримку українців, обговорити гуманітарні проблеми. Принц Валлійський також мав зустріч із міністром оборони М. Блашаком, поспілкувався з польськими і британськими військовослужбовцями, а також відвідав центр розміщення біженців у Варшаві, де проживають близько 300 українок із дітьми [53].

Чарльз III і королева-консортка Камілла 29 березня 2023 р. здійснили перший закордонний візит у статусі монархів до Німеччини. На думку експертів, ця поїздка стала частиною зусиль із налагодження стосунків між Великобританією та Євросоюзом після завершення процедури виходу [54]. Король виступив перед депутатами Бундестагу, зазначивши, що «загарбницька війна проти України принесла неймовірні страждання багатьом невинним людям. Безпека Європи, а також наші демократичні цінності перебувають під загрозою. Але світ не стояв осторонь [...] Ми можемо черпати мужність у нашої

єдності» [55]. Британські гості разом із президентом Німеччини Ф.В. Штайнмаєром відвідали Центр прибуття українських біженців у Берліні.

Щодо нібито «втоми у світі від України» посол України В. Пристайко переконаний: «Через таку грандіозну несправедливість, яка була виявлена до України, і ті жертви, які наша країна несе, безумовно, її в Британії дуже підтримують. [...] коли ми їздили на тренування військових, один офіцер сказав: “Не знаю, що кажуть вам наші британські політики, але для нас, військових, була б честь воювати поруч з вашими хлопцями в Україні, щоб вас захистити”» [56].

Міжнародна культурна підтримка України з боку відомих британців очевидна. У травні 2022 р. один із засновників «The Beatles» П. Маккартні під час концерту у США розгорнув на сцені український прапор. Чотири українські гурти були запрошені до участі в головному музичному фестивалі Британії у Гластонбері, використавши його сцену для привернення уваги до війни Росії проти України. Наших виконавців вразила велика кількість українських прапорів на фестивалі. Промовистою підтримкою України у світі стало проведення у Великобританії пісенного конкурсу «Євробачення-2023». Керівництво найбільшої у світі за кількістю слухачів британської компанії суспільного телерадіомовлення ВВС висловило готовність зробити максимально українське свято за межами України. Конкурс проходив у травні в Ліверпулі під гаслом «Об'єднані в музиці». На його логотипі зображено серця в національних кольорах України та Британії, які б'ються в унісон [57].

* * *

Можемо констатувати, що впродовж останніх 30 років українсько-британські відносини кардинально еволюціонували. Якісно новим етапом у двосторонньому діалозі стали події 2013—2014 рр., які продемонстрували готовність офіційного Лондона надавати всебічну підтримку українському народу в його боротьбі проти російського агресора. Початок великої війни засвідчив консолідовану позицію королівської родини, британського уряду та опозиції, а найголовніше народу дружньої країни в їхньому спільному прагненні сприяти українській перемозі. Це сприяння простежується в усьому: в дипломатичній, фінансовій, економічній, військовій, гуманітарній сферах, а також у потужній моральній підтримці нашого народу. Політична філософія, сповідувана Великобританією, полягає у світоглядному сприйнятті сучасної Росії як держави, що намагається розбалансувати світ, посиливши таким чином свій вплив. Проголосивши стратегію «глобальної Британії», яка має на меті намір залишатися впливовим гравцем на міжнародній арені тепер уже поза ЄС, Лондон убачає в нашій країні надійного партнера у процесі реалізації спільної безпекової політики.

REFERENCES / СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. V. Yushchenko proviv zustrich z premier-ministrom Velykoi Brytanii Н. Braunom. URL: https://www.rbc.ua/ukr/news/v_yushchenko_provel_vstrechu_s_premier_ministrom_velikobritanii_g_braunom_061020080 [in Ukrainian].
[В. Ющенко провів зустріч з прем'єр-міністром Великої Британії Г. Брауном. URL: https://www.rbc.ua/ukr/news/v_yushchenko_provel_vstrechu_s_premier_ministrom_velikobritanii_g_braunom_061020080 (дата звернення: 7.04.2023)].
2. Sokolova, V. Brytano-ukrainski vidnosyny: evoliutsiia ta perspektyvy. *European political and law discourse*. 2017. Vol. 4. Issue 6: 45-52. URL: <https://eppd13.cz/wp-content/uploads/2017/2017-4-6/09.pdf> [in Ukrainian].
[Соколова В. Британсько-українські відносини: еволюція та перспективи. *European political and law discourse*. 2017. Т. 4. № 6. С.45—52. URL: <https://eppd13.cz/wp-content/uploads/2017/2017-4-6/09.pdf> (дата звернення: 7.04.2023)].
3. Henasambleia OON ukhvalyla rezoliutsiiu na pidtrymku Ukrainy. URL: https://www.bbc.com/ukrainian/politics/2014/03/140327_un_resolution_ukraine_rl [in Ukrainian].
[Генасамблея ООН ухвалила резолюцію на підтримку України. URL: https://www.bbc.com/ukrainian/politics/2014/03/140327_un_resolution_ukraine_rl (дата звернення: 17.03.2023)].
4. Infografika, bezpeka, viiskova dopomoha zakordonu. Khto chym dopomahaie Ukraini v 2014—2018 rr. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2018/05/14/infografika/bezpeka/vijskova-dopomoha-kordonu-xto-chym-dopomahav-ukrayini-2014-2018-rokax> [in Ukrainian].
[Інфографіка, безпека, військова допомога закордону. Хто чим допомагає Україні в 2014—2018 рр. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2018/05/14/infografika/bezpeka/vijskova-dopomoha-kordonu-xto-chym-dopomahav-ukrayini-2014-2018-rokax> (дата звернення: 7.04.2023)].
5. Uhoda pro politychne spivrobotnytstvo, vilnu torhivliu i stratehichne partnerstvo mizh Ukrainoiu ta Spoluchenym Korolivstvom Velykoi Brytanii i Pivnichnoi Irlandii. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/826_001-20#Text [in Ukrainian].
[Угода про політичне співробітництво, вільну торгівлю і стратегічне партнерство між Україною та Сполученим Королівством Великої Британії і Північної Ірландії. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/826_001-20#Text (дата звернення: 7.04.2023)].
6. Rada ratyfikovala uhodu z Brytaniieiu pro pidtrymku VMS ZSU. URL: <https://mil.in.ua/uk/news/rada-ratyfikovala-ugodu-z-brytaniyeiu-pro-pidtrymku-vms-zsu/> [in Ukrainian].
[Рада ратифікувала угоду з Британією про підтримку ВМС ЗСУ. URL: <https://mil.in.ua/uk/news/rada-ratyfikovala-ugodu-z-brytaniyeiu-pro-pidtrymku-vms-zsu/> (дата звернення: 7.04.2023)].
7. Zelenskyi v Londoni: proryv chy «vazhka rozмова»? URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/30883033.html> [in Ukrainian].
[Зеленський в Лондоні: прорив чи «важка розмова»? URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/30883033.html> (дата звернення: 17.03.2023)].
8. Queens Speech 2014. URL: <https://www.telegraph.co.uk/news/politics/queens-speech/10874729/Queens-Speech-2014-The-full-transcript.html>
[Спіч королеви 2014. URL: <https://www.telegraph.co.uk/news/politics/queens-speech/10874729/Queens-Speech-2014-The-full-transcript.html> (дата звернення: 7.04.2023)].
9. URL: <https://twitter.com/poroshenko/status/474993788713455616?s=21> (дата звернення: 7.04.2023)].

10. Na adresu hlavy derzhavy nadkhodiat vitannia z-nahody 28-i richnytsi Nezalezhnosti Ukrainy. URL: <https://president.gov.ua/news/na-adresu-glavi-derzhavi-nadhodyat-vitannya-z-nagodi-28-yi-r-56929> [in Ukrainian].
[На адресу глави держави надходять вітання з нагоди 28-ї річниці Незалежності України. URL: <https://president.gov.ua/news/na-adresu-glavi-derzhavi-nadhodyat-vitannya-z-nagodi-28-yi-r-56929> (дата звернення: 7.04.2023)].
11. Z sichnia 98 vidsotkiv vsikh ukrainskykh tovariv matymut vilnyi dostup na rynek Velykoi Brytanii. URL: <https://me.gov.ua/News/Detail?lang=uk-UA&id=bff78f62-24d6-432e-8717-74a9ecef4366&title> [in Ukrainian].
[Із січня 98 відсотків всіх українських товарів матимуть вільний доступ на ринок Великої Британії. URL: <https://me.gov.ua/News/Detail?lang=uk-UA&id=bff78f62-24d6-432e-8717-74a9ecef4366&title> (дата звернення: 7.04.2023)].
12. Erman, H. Yak i chomu Brytaniia staie odnym iz naiblyzchyykh soiuzyukiv Ukrainy. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-59809501> [in Ukrainian].
[Ерман Г. Як і чому Британія стає одним із найближчих союзників України. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-59809501> (дата звернення: 7.04.2023)].
13. Ramkova uhoda mizh uriadom Ukrainy ta uriadom Spoluchеноho Korolivstva Velykoi Brytanii i Irlandii shchodo ofitsiinoi kredytnoi pidtrymky rozvytku spromozhnosti Viiskovo-morskykh syl Zbroinykh syl Ukrainy. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/826_001-21#Text [in Ukrainian].
[Рамкова угода між урядом України та урядом Сполученого Королівства Великої Британії і Ірландії щодо офіційної кредитної підтримки розвитку спроможностей Військово-морських сил Збройних сил України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/826_001-21#Text (дата звернення: 7.04.2023)].
14. My khochemo myru. Ochilnytsia MZS Brytanii na tanku peredala poslannia Kremliu pro Ukrainu. URL: <https://news.liga.net/ua/politics/news/my-hotim-mira-glava-mid-britanii-na-tanke-peredala-poslanie-kremlyu-ob-ukraine> [in Ukrainian].
[«Ми хочемо миру». Очільниця МЗС Британії на танку передала послання Кремлю про Україну. URL: <https://news.liga.net/ua/politics/news/my-hotim-mira-glava-mid-britanii-na-tanke-peredala-poslanie-kremlyu-ob-ukraine> (дата звернення: 7.04.2023)].
15. Kuleba i Trass u Kyievi ofitsiino zaiavyly pro zapusk aliansu Ukrainy, Velykoi Brytanii ta Polshchi. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-kuleba-trass-trystoronni-alyans/31708609.html> [in Ukrainian].
[Кулеба і Трасс у Києві офіційно заявили про запуск альянсу України, Великої Британії та Польщі. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-kuleba-trass-trystoronni-alyans/31708609.html> (дата звернення: 7.04.2023)].
16. Dzhonson: Rosiia planuie naibilshu viinu z 1945 roku v Yevropi. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/news/2022/02/20/7134287/> [in Ukrainian].
[Джонсон: Росія планує найбільшу війну з 1945 року в Європі. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/news/2022/02/20/7134287/> (дата звернення: 7.04.2023)].
17. Britantsi rozumiut, yakshcho vony ne dopomozhut Ukraini — budut voiuvaty z Rosiieiu, — posol Ukrainy v Brytanii. URL: <https://suspilne.media/266443-britanci-rozumiut-akso-voni-ne-dopomozut-ukraini-budut-vouvaty-z-rosieiu-posol-ukraini-v-britanii/> [in Ukrainian].
[Британці розуміють, якщо вони не допоможуть Україні — будуть воювати з Росією, — посол України в Британії. URL: <https://suspilne.media/266443-britanci-rozumiut-akso-voni-ne-dopomozut-ukraini-budut-vouvaty-z-rosieiu-posol-ukraini-v-britanii/> (дата звернення: 17.03.2023)].
18. Dzhonson: “Usi spryimaiut Putina z yakumys zabobonamy, khocha pidstav dlia tsoho nemaie”. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/news/2023/01/19/7154444/> [in Ukrainian].

- [Джонсон: «Усі сприймають Путіна з якимись забобонами, хоча підстав для цього немає». URL: <https://www.eurointegration.com.ua/news/2023/01/19/7154444/> (дата звернення: 17.03.2023)].
19. OON perevazhnoiu bilshistiu holosiv shkhvalyla ukrainsku "formulu myru", shkidlyvi popravky "zbyly". URL: <https://www.eurointegration.com.ua/news/2023/02/23/7156819/> [in Ukrainian].
[ООН переважною більшістю голосів схвалила українську «формулу миру», шкідливі поправки «збили». URL: <https://www.eurointegration.com.ua/news/2023/02/23/7156819/> (дата звернення: 7.04.2023)].
20. Proshchavai, korolevo! Yak Elyzaveta II i yiui rodyna pidtrymuvaly Ukrainu u viini z RF. URL: <https://espresso.tv/proshchavay-korolevo-yak-elizaveta-ii-i-ii-rodina-pidtrimovali-ukrainu-u-viyni-z-rf> [in Ukrainian].
[Прощавай, королево! Як Єлизавета II і її родина підтримували Україну у війні з РФ. URL: <https://espresso.tv/proshchavay-korolevo-yak-elizaveta-ii-i-ii-rodina-pidtrimovali-ukrainu-u-viyni-z-rf> (дата звернення: 17.03.2023)].
21. Brytanskiy prynts Charlz nazvav vtorhnnennia v Ukrainu zhorstokoju ahresieiu. URL: <https://www.unn.com.ua/uk/news/1966098> [in Ukrainian].
[Британський принц Чарльз назвав вторгнення в Україну жорстокою агресією. URL: <https://www.unn.com.ua/uk/news/1966098> (дата звернення: 7.04.2023)].
22. My ne mozhemo zakryty nebo nad Ukrainoiu. Borys Dzhonson. URL: <https://tsn.ua/video/video-novini/html> [in Ukrainian].
[Ми не можемо закрити небо над Україною. Борис Джонсон. URL: <https://tsn.ua/video/video-novini/html> (дата звернення: 17.03.2023)].
23. Dzhonson vystupuv iz svoieiu ostannoju promovoiu yak premier-ministr. URL: <https://mind.ua/news/20244647> [in Ukrainian].
[Джонсон виступив із своєю останньою промовою як прем'єр-міністр. URL: <https://mind.ua/news/20244647> (дата звернення: 17.03.2023)].
24. Brytaniia oholosyla pro naibilshyi paket viiskovoi dopomohy Ukraini. URL: <https://zaxid.net/n1556183> [in Ukrainian].
[Британія оголосила про найбільший пакет військової допомоги Україні. URL: <https://zaxid.net/n1556183> (дата звернення: 17.03.2023)].
25. Peremohty Putina. Brytanski viiska maout zнову pryhotuvatysia do boiu v Yevropi. URL: <https://nv.ua/ukr/world/geopolitics/patrik-sanders-zayaviv-shcho-britanski-viyska-mayut-buti-gotovimi-do-boyu-v-yevropi-ostanni-novini-50250889.html> [in Ukrainian].
[Перемогти Путіна. Британські війська мають знову приготуватися до бою в Європі. URL: <https://nv.ua/ukr/world/geopolitics/patrik-sanders-zayaviv-shcho-britanski-viyska-mayut-buti-gotovimi-do-boyu-v-yevropi-ostanni-novini-50250889.html> (дата звернення: 7.04.2023)].
26. Minoborony Rosii pidstavlylo Putina i vyznalo, shcho proty Ukrainy voiuuiut strokovyky. URL: <https://df.news/2022/03/10/> [in Ukrainian].
[Міноборони Росії підставило Путіна і визнало, що проти України воюють строковики. URL: <https://df.news/2022/03/10/> (дата звернення: 17.03.2023)].
27. Dzhonson prykhav do Kyieva vtrete z pochatku vtorhnnennia Rosii. URL: <https://www.pravda.com.ua/news/2022/08/24/7364629/> [in Ukrainian].
[Джонсон приїхав до Києва втретє з початку вторгнення Росії. URL: <https://www.pravda.com.ua/news/2022/08/24/7364629/> (дата звернення: 17.03.2023)].
28. Dzhonson zaproponuvav Zelenskomu stvorytu novui soiuz yak alternatyvu IeS. URL: <https://focus.ua/uk/politics/517045> [in Ukrainian].
[Джонсон запропонував Зеленському створити новий союз як альтернативу ЄС. URL: <https://focus.ua/uk/politics/517045> (дата звернення: 17.03.2023)].

29. Dzhonson znovu vidvidav Ukrainu. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2023/01/22/novyna/polityka/dzhonson-znovu-vidvidav-ukrayinu-detali> [in Ukrainian].
[Джонсон знову відвідав Україну. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2023/01/22/novyna/polityka/dzhonson-znovu-vidvidav-ukrayinu-detali> (дата звернення: 17.03.2023)].
30. Skotnikova, O. Kyiv, Bucha ta Borodianka: Borys Dzhonson vidvidav stolyciu ta Kyivshchynu i zrobyv vazhlyvi zayavy. URL: <https://vechirniy.kyiv.ua/news/77638/> [in Ukrainian].
[Скотнікова О. Київ, Буча та Бородянка: Борис Джонсон відвідав столицю та Київщину і зробив важливі заяви. URL: <https://vechirniy.kyiv.ua/news/77638/> (дата звернення: 17.03.2023)].
31. “My z vamy do kintsia”: brytanskyi premier pryikhav do Kyieva ta anonsuvav novu viiskovu pidtryмку. URL: <https://suspilne.media/320546-britanskij-premer-priihav-do-kieva/> [in Ukrainian].
[«Ми з вами до кінця»: британський прем'єр приїхав до Києва та анонсував нову військову підтримку. URL: <https://suspilne.media/320546-britanskij-premer-priihav-do-kieva/> (дата звернення: 17.03.2023)].
32. Sunak vhsanuvav ukrainskykh viiskovykh, yaki protystoiat Rosii. URL: <https://suspilne.media/315790-sunak-vsanuvav-ukrainskih-vijskovih-aki-protistoat-rosii/> [in Ukrainian].
[Сунак вшанував українських військових, які протистоять Росії. URL: <https://suspilne.media/315790-sunak-vsanuvav-ukrainskih-vijskovih-aki-protistoat-rosii/> (дата звернення: 17.03.2023)].
33. Ben Grant. URL: <https://novynarnia.com/2022/03/10/> [in Ukrainian].
[Бен Грант. URL: <https://novynarnia.com/2022/03/10/> (дата звернення: 17.03.2023)].
34. Zelenskyi v Londoni zustrivsia z Sunakom: Khochu osobysto podiakuvaty brytanskomu narodu. URL: <https://sud.ua/uk/news/ukraine/261515-zelenskiy-v-londone-vstretilysya-s-sunakom-khochu-lichno-poblagodarit-britanskiy-narod> [in Ukrainian].
[Зеленський у Лондоні зустрівся з Сунаком: Хочу особисто подякувати британському народу. URL: <https://sud.ua/uk/news/ukraine/261515-zelenskiy-v-londone-vstretilysya-s-sunakom-khochu-lichno-poblagodarit-britanskiy-narod> (дата звернення: 17.03.2023)].
35. Bojovi litaky dlia Ukrainy — kryla dlia svobody: Vystup prezidenta. URL: <https://www.president.gov.ua/news/bojovi-litaki-dlya-ukrayini-krila-dlya-svobodi-vistup-prezid-80857> [in Ukrainian].
[Бойові літаки для України — крила для свободи: Виступ президента. URL: <https://www.president.gov.ua/news/bojovi-litaki-dlya-ukrayini-krila-dlya-svobodi-vistup-prezid-80857> (дата звернення: 17.03.2023)].
36. Zelenskyi sohodni pryide do Brytanii. URL: <https://suspilne.media/378800-zelenskij-sogodni-priide-do-britanii-vvs/> [in Ukrainian].
[Зеленський сьогодні приїде до Британії. URL: <https://suspilne.media/378800-zelenskij-sogodni-priide-do-britanii-vvs/> (дата звернення: 7.04.2023)].
37. Brytania ne nadsylatyme vynyshchuvachi v Ukrainu, yashcho isnuie ryzyk dlia yii bezpeky. URL: <https://suspilne.media/380480-britania-ne-nadsilatime-vinisuvaci-v-ukrainu-akso-isnuie-rizik-dla-ii-bezpeki/> [in Ukrainian].
[Британія не надсилатиме винищувачі в Україну, якщо існує ризик для її безпеки. URL: <https://suspilne.media/380480-britania-ne-nadsilatime-vinisuvaci-v-ukrainu-akso-isnuie-rizik-dla-ii-bezpeki/> (дата звернення: 17.03.2023)].
38. Velyka Brytaniia otsiniue hotovnist nadaty Ukraini bojovi litaky, rishennia maie nadaty Minoborony. URL: https://defenceua.com/news/velika_britanija_otsinjuje_gotovnist_nadaty_ukrajini_bojovi_litaki_rishennja_maje_nadaty_minoboroni-10574.html [in Ukrainian].
[Велика Британія оцінює готовність надати Україні бойові літаки, рішення має надати Міноборони. URL: https://defenceua.com/news/velika_britanija_otsinjuje_gotovnist_nadaty_ukrajini_bojovi_litaki_rishennja_maje_nadaty_minoboroni-10574.html]

- gotovnist_nadati_ukrajini_bojovi_litaki_rishennja_maje_nadati_minoboroni-10574.html (дата звернення: 17.03.2023)].
39. Litaky Typhoon z Brytanii. Chy potribni ZSU ta dlia choho yikh peredadut naspravdi. URL: <https://nv.ua/ukr/world/geopolitics/litaki-typhoon-z-britaniji-chi-potribni-zsu-ta-dlya-chogo-jih-peredayut-naspravdi-novini-ukrajini-50303250.html> [in Ukrainian]. [Літаки Тупхон з Британії. Чи потрібні ЗСУ та для чого їх передадуть насправді. URL: <https://nv.ua/ukr/world/geopolitics/litaki-typhoon-z-britaniji-chi-potribni-zsu-ta-dlya-chogo-jih-peredayut-naspravdi-novini-ukrajini-50303250.html> (дата звернення: 7.04.2023)].
40. U Velikii Brytanii nazvaly rozmiry dopomohy Ukraini pid chas viiny, na shcho pishly koshty. URL: <https://www.unian.ua/economics/finance/u-velikobritaniji-nazvali-rozmiri-dopomogi-ukrajini-pid-chas-viyni-na-shcho-pishli-koshti-12138042.html> [in Ukrainian]. [У Великій Британії назвали розміри допомоги Україні під час війни, на що пішли кошти. URL: <https://www.unian.ua/economics/finance/u-velikobritaniji-nazvali-rozmiri-dopomogi-ukrajini-pid-chas-viyni-na-shcho-pishli-koshti-12138042.html> (дата звернення: 7.03.2023)].
41. Miunkhenska bezpekova konferentsiia-2023: pidsumky. URL: <https://suspilne.media/390569-munhenska-bezpekova-konferencia-2023-pidsumki/> [in Ukrainian]. [Мюнхенська безпекова конференція-2023: підсумки. URL: <https://suspilne.media/390569-munhenska-bezpekova-konferencia-2023-pidsumki/> (дата звернення: 17.03.2023)].
42. Charlz III vidvidav navchannia ukrainskykh viyskovykh. URL: <https://toneto.net/news/kultura/> [in Ukrainian]. [Чарльз III відвідав навчання українських військових. URL: <https://toneto.net/news/kultura/> (дата звернення: 17.03.2023)].
43. UK's Keir Starmer vows 'unwavering' support in surprise Ukraine visit. URL: UK's Keir Starmer vows 'unwavering' support in surprise Ukraine visit — POLITICO (дата звернення: 17.03.2023)].
44. U Londoni vulytsiu bilia rosiiskoho posolstva pereimenuvaly na Kyivsku vulytsiu. URL: <https://chytomo.com/u-londoni-vulytsiu-bilia-rosijskoho-posolstva-perejmenuit-na-kyiv-road/> [in Ukrainian]. [У Лондоні вулицю біля російського посольства перейменували на Київську вулицю. URL: <https://chytomo.com/u-londoni-vulytsiu-bilia-rosijskoho-posolstva-perejmenuit-na-kyiv-road/> (дата звернення: 17.03.2023)].
45. Korol Velykoi Brytanii Charlz III zvernuvsia do ukraintsiv u den rokovyn povnomasshtabnoi viiny. URL: <https://news.obozrevatel.com/ukr/show/people/korol-velikoi-britanii-charlz-iii-zvernuvsya-do-ukraintsiv-v-den-rokovin-povnomasshtabnoi-vijni.htm> [in Ukrainian]. [Король Великої Британії Чарльз III звернувся до українців у день роковин повномасштабної війни. URL: <https://news.obozrevatel.com/ukr/show/people/korol-velikoi-britanii-charlz-iii-zvernuvsya-do-ukraintsiv-v-den-rokovin-povnomasshtabnoi-vijni.htm> (дата звернення: 17.03.2023)].
46. Khvylyna movchannia. Velyka Brytaniia vshanovue richnytsiu vtornnennia Rosii v Ukrainu. URL: <https://suspilne.media/385424-hvilina-movcanna-velika-britania-vsanie-ricnicu-vtorgnenna-rosii-v-ukrainu/> [in Ukrainian]. [Хвилина мовчання. Велика Британія вшановує річницю вторгнення Росії в Україну. URL: <https://suspilne.media/385424-hvilina-movcanna-velika-britania-vsanie-ricnicu-vtorgnenna-rosii-v-ukrainu/> (дата звернення: 17.03.2023)].
47. Brytaniia nadast Ukraini udvichi bilshe tankiv Challenger-2, nizh obitsiala. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-ato/3678255-britania-nadast-ukraini-udvici-bilse-tankiv-challenger-2-niz-obicala-pristajko.html> [in Ukrainian].

- [Британія надасть Україні удвічі більше танків Challenger-2 ніж обіцяла. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-ato/3678255-britania-nadast-ukraini-udvici-bilse-tankiv-challenger-2-niz-obicala-pristajko.html> (дата звернення: 17.03.2023)].
48. Brytantsi ne boiatsia "eskalatsii" z boku Mosky — posol Prystajko. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-brytantsi-eskalacija-rosija-prystajko/32299104.html> [in Ukrainian]. [Британці не бояться «ескалації» з боку Москви — посол Пристайко. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-brytantsi-eskalacija-rosija-prystajko/32299104.html> (дата звернення: 17.03.2023)].
49. Brytaniia vydilyt Ukraini 2,3 mlrd funtiv sterlinhiv viiskovoi dopomohy v 2023 rotsi. URL: <https://finbalance.com.ua/news/britaniya-vidilit-ukrani-23-mlrd-funtiv-sterlinhiv-viyskovo-dopomohi-v-2023-rotsi> [in Ukrainian]. [Британія виділить Україні 2,3 млрд фунтів стерлінгів військової допомоги в 2023 році. URL: <https://finbalance.com.ua/news/britaniya-vidilit-ukrani-23-mlrd-funtiv-sterlinhiv-viyskovo-dopomohi-v-2023-rotsi> (дата звернення: 7.04.2023)].
50. Brytaniia i Frantsiia khochut vyshkoliuvaty ukrainskykh morpikhiv. URL: <https://www.dw.com/uk/britania-i-francia-hocut-spilno-viskoluvati-ukrainskih-morpihiv/a-64952219> [in Ukrainian]. [Британія і Франція хочуть вишколювати українських морпіхів. URL: <https://www.dw.com/uk/britania-i-francia-hocut-spilno-viskoluvati-ukrainskih-morpihiv/a-64952219> (дата звернення: 17.03.2023)].
51. Brytaniia zaklykala sponsoriv Olimpiady pidtrymaty boikot rosiian. URL: <https://chas.news/news/britaniya-zaklikala-sponsoriv-olimpiadi-pidtrimati-boikot-rosiyan> [in Ukrainian]. [Британія закликала спонсорів Олімпіади підтримати бойкот росіян. URL: <https://chas.news/news/britaniya-zaklikala-sponsoriv-olimpiadi-pidtrimati-boikot-rosiyan> (дата звернення: 17.03.2023)].
52. Ukraina ta Velyka Brytaniia pidpysaly uhodu pro tsyfrovu torhivliu. URL: https://www.rada.gov.ua/news/news_kom/234592.html [in Ukrainian]. [Україна та Велика Британія підписали угоду про цифрову торгівлю. URL: https://www.rada.gov.ua/news/news_kom/234592.html (дата звернення: 23.03.2023)].
53. Brytanskyi prynts Viliam podiakuvav Polshchi za dopomohu Ukraini. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-prynts-viliam-polshcha-ukrayina/32331134.html> [in Ukrainian]. [Британський принц Вільям подякував Польщі за допомогу Україні. <https://www.radiosvoboda.org/a/news-prynts-viliam-polshcha-ukrayina/32331134.html> (дата звернення: 23.03.2023)].
54. Korol Velykoi Brytanii Charlz u ramkakh pershoi poizdky za kordon vidvidaie Frantsiu i FRN. URL: <https://ru.interfax.com.ua/news/general/895326-amp.html> [in Ukrainian]. [Король Великої Британії Чарльз у рамках першої поїздки за кордон відвідає Францію і ФРН. URL: <https://ru.interfax.com.ua/news/general/895326-amp.html> (дата звернення: 7.04.2023)].
55. Vtorhnennia Rosii v Ukrainu zahrozhuie bezpetsi Yevropy — korol Charlz III. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-brytaniya-korol-charles-vijna-zagroza-bezpacievroty/32341885.html> [in Ukrainian]. [Вторгнення Росії в Україну загрожує безпеці Європи — король Чарльз III. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-brytaniya-korol-charles-vijna-zagroza-bezpacievroty/32341885.html> (дата звернення: 7.04.2023)].
56. Brytantsi rozumiut, yakshcho vony ne dopomozhut Ukraini — budut voiuvaty z Rosiieiu, — posol Ukrainy v Brytanii. URL: <https://suspilne.media/266443-britanci-rozumiut-akso-voni-ne-dopomozut-ukraini-budut-vouvaty-z-rosieiu-posol-ukraini-v-britanii/> [in Ukrainian].

[Британці розуміють, якщо вони не допоможуть Україні — будуть воювати з Росією, — посол України в Британії. URL: <https://suspilne.media/266443-britanci-rozumit-akso-voni-ne-dopomozut-ukraini-budut-vouvaty-z-rosieju-posol-ukraini-v-britanii/> (дата звернення: 17.03.2023)].

57. Rosni, D. Yevrobachennia-2023 pokazalo haslo i lohotyp: tam budut ukrainski kolory. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/news-64463276> [in Ukrainian].

[Росні, Д. Євробачення-2023 показало гасло і логотип: там будуть українські кольори. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/news-64463276> (дата звернення 23.03.2023)].

Надійшла / Received 19.05.2023

Oksana CHEREVKO

Candidate of Historical Sciences (Ph. D. in History),

Docent at Department of World History and Archaeology,

Mykhailo Drahomanov Ukrainian State University (Kyiv, Ukraine)

oxana.cherevko7@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0003-4808-4322>

EVOLUTION OF UKRAINIAN-BRITISH RELATIONS IN THE CONTEXT OF RUSSIA'S LARGE-SCALE AGGRESSION AGAINST UKRAINE

The purpose of the article is to trace the nature, main directions, and components of Ukrainian-British cooperation in the context of Russia's large-scale aggression. **The research methodology** is based on the scientific principles of historicism, objectivity, alternative and social approach, and scientific methods — historical-comparative and historical-systemic. **The novelty** of the work lies in the reproduction of current events, processes, and phenomena in relations between the states against the background of Russian aggression against Ukraine. **The main results** of the study: the article analyzes the evolutionary processes in Ukrainian-British relations, the main areas of cooperation between the countries and ways of its implementation in the context of large-scale Russian aggression; traces the immutability of the course of comprehensive support for Ukraine by representatives of the British authorities, which is confirmed by new initiatives every week; identifies the personal role of state and political leaders of the United Kingdom in the process of forming and implementing international support for Ukraine. **Conclusions.** A qualitatively new stage in the dialogue between Ukraine and the United Kingdom of Great Britain and Ireland was marked by the events of 2013—2014, which demonstrated the readiness of official London to provide comprehensive consolidated assistance to the Ukrainian people in the diplomatic, financial, economic, military, and humanitarian sectors. The political philosophy followed by the UK in the current situation is based on the perception of Russia as a state that is trying to unbalance the world and thus strengthen their power in it. Under these circumstances, official London, having proclaimed the strategy of “global Britain”, which aims to remain an influential player in the international arena now outside the EU, sees Ukraine as a reliable partner in the implementation of a common security policy in the context of Brexit. **Prospects for further research** include a thorough analysis of strategic Ukrainian-British relations, specifically the formation of a trilateral alliance between Britain, Ukraine, and Poland, designed to unite the efforts of the three countries to counter the Russian threat and work together for the future of European security.

Keywords: *large-scale aggression, Ukrainian-British relations, strategic partnership, European security, military assistance, coalition.*